

„Pravda evangelia“ v dokumentu *Teologie dnes* a u apoštola Pavla*

Ladislav Tichý

Dokument Mezinárodní teologické komise *Teologie dnes: Perspektivy, principy a kritéria*¹ (dále zkracováno: *TD*) hovoří ve svém 21. článku o studiu Písma svatého jako o „duši teologie“.² Odkazuje se přitom na nauku Druhého vatikánského koncilu (konstituce *Dei verbum*, čl. 24), kterou pak ještě zdůraznil Benedikt XVI. v postsynodální apoštolské exhortaci *Verbum Domini* (v čl. 35). V dokumentu *TD* se potom ve zmíněném článku 21 konkrétně říká, že „teologie se zaobírá ‚pravdou evangelia‘“. A k tomu je v závorce připojen údaj: „srov. Gal 2,5“. Citované slovní spojení „pravda evangelia“ (ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου) se objevuje v listu Galaťanům nejen v 2,5, ale také v 2,14. Ale to jsou vlastně jediné výskyty tohoto slovního spojení v sedmi nesporných listech apoštola Pavla. Se stejnou formulací „pravda evangelia“ se ovšem setkáváme také v Kol 1,5. Zde má toto spojení pravděpodobně už z gramatického hlediska trochu odlišný význam než v listu Galaťanům. Když se v Kol 1,5 hovoří o „slovu pravdy evangelia“, je velmi pravděpodobné, že slovo „evangelium“ vystupuje jako bližší vysvětlení předcházejícího slova, tj. jako přístavek ke slovu „pravda“. To můžeme např. názorně vidět i z toho, jak toto místo překládá ČEP („i k vám přišlo slovo pravdy, evangelium“).³

Samotné spojení „pravda evangelia“ ještě nevypovídá nic zcela přesného o svém významu. Ke zjištění jeho významu v listu Galaťanům se nabízejí komentáře k tomuto listu. Už to je samo o sobě zajímavé. K tomu máme na druhé straně užití tohoto obratu v dokumentu *TD*. V tomto

* Tato studie je výsledkem badatelské činnosti podporované Grantovou agenturou České republiky v rámci grantu GA ČR P401/12/G168 „Historie a interpretace Bible“.

¹ Český překlad: MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Teologie dnes: Perspektivy, principy a kritéria*, úvodní studie a překlad C. V. Pospíšil, Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

² Viz *Teologie dnes*, s. 22.

³ Odlišný charakter od Gal 2,5 a 2,14 by existoval i tehdy, kdyby genitiv „pravdy“ měl podle semitského způsobu vyjadřování význam adjektiva „pravdivý“ a genitiv „evangelia“ by se chápal jako předmět „pravdivého slova“ (toto řešení uvádějí jako alternativu W. HAUBECK – H. v. SIEBENTHAL, *Sprachlicher Schlüssel zum griechischen Neuen Testament: Matthäus bis Offenbarung*, Giessen: Brunnen, 2007, s. 1081).

dokumentu se užívá slovního spojení „pravda evangelia“ pro označení předmětu celé teologie. Jedná se tedy o velmi široký význam. Je ovšem jasné, že jestliže je tento výraz užit v souvislosti zdůraznění eminentního významu Písma svatého pro teologii, tak mezi užitím spojení „pravda evangelia“ v dokumentu *TD* a u apoštola Pavla by neměl existovat žádný podstatný rozpor. Ale právě srovnání obou užití se může jevit jako důležité a užitečné pro samotnou teologii. Než budeme moci toto srovnání provést a pokusit se odpovědět na otázku, do jaké míry pomáhá Pavlovo užití výrazu „pravda evangelia“ samotné teologii, pro niž „pravda evangelia“ představuje podstatný předmět zájmu, bude třeba se nejprve podívat blíže na význam spojení „pravda evangelia“ u Pavla a potom také vyhodnotit užití tohoto obratu v souvislosti dokumentu *TD*.

1. GAL 2,5 A 2,14 V RÁMCI PAVLOVÝCH LISTŮ

Dvě místa, v nichž se v listu Galaťanům vyskytuje spojení „pravda evangelia“, se nacházejí ve dvou různých kontextech. Ty však spolu tematicky souvisejí. V Gal 2,1–10 líčí apoštol Pavel svou druhou návštěvu Jeruzaléma po svém obrácení. V 2,1 říká, že tuto návštěvu podnikl až „po čtrnácti letech“ (je to třeba asi počítat od jeho první návštěvy) a že s ním šel nejen Barnabáš, ale i Titus. V 2,2 pak dodává, že tato cesta se uskutečnila „na základě zjevení“ (mohlo se jednat např. o vidění, ale i třeba o výrok nějakého raně křesťanského „proroka“). V Jeruzalémě pak Pavel předložil (jak říká κατ' ἰδίαν, tj. „odděleně“ čili „soukromě“) evangelium, které hlásal mezi pohany, a to „těm, kteří něco znamenají (τοῖς δοκοῦσιν)“. Jimi myslel zřejmě významné apoštoly, kteří byli apoštoly před ním (viz Gal 1,17; tři z nich potom v Gal 2,9 uvádí jmenovitě: Jakub, Kéfas a Jan). V témže verši, tj. Gal 2,2, pak k tomu Pavel ještě ve vedlejší větě obavně dodává, jaký byl důvod tohoto jeho počínání. Bylo to proto, aby snad jeho „současný i minulý běh nebyl zbytečný.“ Jako „běh“ označuje Pavel – jak to činí i jinde⁴ – své misijní působení.⁵ Uvedený důvod se může zdát zvláštní, jestliže apoštol Pavel předtím v lis-

⁴ Viz také 1 Kor 9,26 a Flp 2,16.

⁵ Pavel na uvedených místech (viz předcházející poznámku) užívá slovesa τρέχω „běžet“. V Gal 2,2 je to konjunktiv přítomnosti τρέχω (vztahuje se k přítomnosti) a indikativ aoristu ἔδραμον (týká se minulosti).

tu jasně zdůrazňuje, že evangelium, které hlásá, nepřevzal od lidí ani v něm nebyl vyučen, nýbrž ho přijal přímo „ze zjevení Ježíše Krista“ (viz Gal 1,10n). Ale Gal 2,2 je dokladem toho, jak zásadní věcí byla pro Pavla jednota církve. Jeho subjektivní jistota o Božím evangeliu potřebovala mít také objektivní potvrzení. V Gal 2,3 pak Pavel nepochybně s uspokojením konstatuje, že jeho průvodce, bývalý pohan („Řek“) Titus, nebyl nucen nechat se obřezat. V 2,4 musí nicméně zmínit odpor proti svému evangeliu ze strany těch, které označuje jako „vetřelé falešné bratry“. Jejich nepřátelství se projevilo také v tom, že se „vloudili, aby slídili po naší svobodě, kterou máme v Kristu Ježíši.“ K tomu Pavel logicky dodává, že účelem a cílem tohoto jednání bylo zotročení (doslova: „aby nás zotročili“). Logika je dána tím, že otroctví bylo pro tehdejší lidi zcela samozřejmým opakem svobody. Pavel zde však hovoří o svobodě jako o podstatné složce křesťanské víry. Ze souvislosti lze stěží pochybovat o tom, že zde má na mysli především svobodu od obřízky a z ní vyplývajícího zachovávaní předpisů židovského zákona.⁶ V následujícím verši (2,5) Pavel navazuje na myšlenku ohrožení svobody, kterou vyjádřil trochu překotným způsobem (bez základních větných členů ve větě hlavní) ve v. 4. Nepokračuje v líčení toho, co dělal „kvůli vetřelým falešným bratrům“, jak by vyžadovala gramaticky správná stavba věty, ale začíná vtažným zájmenem oīs (jimž), které se zřejmě vztahuje právě k oněm falešným bratrům. Říká, že jim „jsme ani na chvíli neustoupili v podřízenosti.“ A k tomu v účelové větě dodává: „aby pravda evangelia zůstala u vás.“ Zatímco v 2,4 hovořil Pavel o ohrožení svobody, v 2,5 mluví o zachování pravdy evangelia. Musí zde být nepochybně určitá souvislost. Ale to ještě nedává plnou odpověď na otázku, co „pravda evangelia“ v Gal 2,5 konkrétně znamená.

Podíváme-li se do komentářů k listu Galaťanům, zjistíme, že autoři – pokud se významem vazby „pravda evangelia“ blíže zabývají – nedávají na tuto otázku stejnou odpověď. Poučné může být srovnání dvou významných německých komentářů z 20. století, a to od H. Schliera a od F. Mußnera. Schlier nejprve jednoznačně říká, že „pravda evangelia“ není „opis pro evangelium“.⁷ Pro F. Mußnera je ovšem „pravda evange-

⁶ Více o svobodě v listu Galaťanům a speciálně v 2,4 viz L. TICHÝ, „Svoboda“ v listu Galaťanům“ *Studia theologica* 12, č. 4 [42] (2010): 1–16, zvl. 4–8.

⁷ H. SCHLIER, *Der Brief an die Galater*, Leipzig: St. Benno, 1967, s. 73.

lia“ právě „vlastně evangelium samo“.⁸ Mußner však v poznámce⁹ poněkud překvapivě plně souhlasí se Schlierovým odmítnutím názoru, který „pravdu evangelia“ chápe jako „pravé evangelium v rozporu k falešnému“, protože „Pavel nezná žádné falešné evangelium (1,6n).“¹⁰ Mohl by se snad někdo ptát, zda neexistuje přece jen rozdíl mezi „opisem pro evangelium“ a „evangeliem samým“. Ale nějaký zřetelný rozdíl lze stěží najít. To znamená, že v základní identifikaci spojení „evangelium pravdy“ se H. Schlier a F. Mußner viditelně rozcházejí.¹¹ V „evangeliiu“ je jistě obsažena „pravda evangelia“. Ale kdyby se u „pravdy evangelia“ jednalo jen o ekvivalent výrazu „evangelium“, pak bychom museli nacházet v podstatě stejnou výpověď jako v Gal 2,5 a 2,14 i na dalších místech, kde se v Pavlových listech s termínem εὐαγγέλιον setkáváme.¹² Proto vysvětlení obratu „pravda evangelia“, jak je podává F. Mußner, nemůže plně přesvědčit. Ovšem je třeba souhlasit s hodnocením, v němž se F. Mußner připojil k H. Schlierovi, a odmítnout vysvětlení, že „pravda evangelia“ byla pro Pavla vlastně opakem „falešného evangelia“,¹³ protože podle Pavla, jak je vidět z Gal 1,6n, „falešné evangelium“ ve skutečnosti žádné evangelium nebylo. Jak tedy chápat „pravdu evangelia“ v Gal 2,5? Schlier hovoří o „pravé konsekvenci“ (*wahre Konsequenz*) evangelia, kterou Pavel viděl jako ohroženou.¹⁴ To je myšlenka jistě správná. Ale mnohem výstižnější a přesvědčivější se zdá názor, který vysvětluje

⁸ F. MUSSNER, *Der Galaterbrief*, Freiburg im Br.: Herder, 1974, s. 111. Podobný názor zastává také A. PITTA, *Lettera ai Galati*, Bologna: Dehoniane, 1997, s. 117, který chápe genitiv „evangelia“ jako epexegetický a klade rovnítko mezi „pravdu“ a „evangelium“.

⁹ MUSSNER, *Der Galaterbrief*, s. 111, pozn. 58.

¹⁰ SCHLIER, *Der Brief an die Galater*, s. 73.

¹¹ MUSSNER, *Der Galaterbrief*, s. 111, pozn. 58, se ovšem Schlierovu základnímu pojetí přibližuje, když „pravdu evangelia“ vysvětluje také jako „logiku“ evangelia“.

¹² V sedmi nesporných listech apoštola Pavla najdeme celkem 48 výskytů slova εὐαγγέλιον, a to včetně Gal 2,5.14. Nebyla by to ovšem všechna tato místa. Museli bychom jistě vyřadit např. Gal 1,6, kde slovo εὐαγγέλιον vlastně označuje to, co žádné „evangelium“ není.

¹³ SCHLIER, *Der Brief an die Galater*, s. 73, pozn. 2, cituje pro tento názor R. Bultmanna: „das echte Evangelium“. Podle Bultmanna také např. A. OEPKE, *Der Brief des Paulus an die Galater*, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1979, s. 77: „Echtheit, das echte Evangelium“.

¹⁴ SCHLIER, *Der Brief an die Galater*, s. 73.

„pravdu evangelia“ jako celistvost evangelia, jako jeho integritu.¹⁵ To-muto pohledu odpovídá potom i Gal 2,14.¹⁶

V Gal 2,10 končí Pavel líčení své druhé návštěvy Jeruzaléma po svém obrácení tím, že uvádí jedinou připomínku ke svému hlásání evangelia, kterou on a jeho spolupracovníci v Jeruzalémě dostali: „abychom pama-tovali na chudé.“ K tomu ovšem hned dodává: „právě to (αὐτὸ τοῦτο) jsem se snažil dělat.“ Apoštol sice tematicky stále zůstává u problemati-ky obhajoby svého evangelia, ale v 2,11 začíná vyprávět o jiné události. Je to jasně poznat ze změny místa děje, jímž je nyní Antiochie (v Sýrii¹⁷). Pavel neříká, jak dlouhá doba uplynula od předtím zmiňované cesty do Jeruzaléma. Ale rozhodně nemáme dostatečný důvod se domnívat, že časové pořadí událostí bylo opačné, než jak uvádí apoštol. Hlavní po-stavou Pavlova líčení toho, co se odehrálo v Antiochii, je apoštol Petr (v původním textu uvedený pod jménem Kéfas [Κηφᾶς], jak je to u Pav-la – kromě Gal 2,7.8 – běžné). V Gal 2,11–14 Pavel líčí a hodnotí Petrovo jednání v Antiochii. Po svém příchodu do tohoto města se Petr choval tak, jak se zřejmě choval i Pavel: sdílel společenství u stolu s bývalými pohany. Ale když přišli z Jeruzaléma „někteří od Jakuba“ (2,12), první apoštol svoje chování změnil: „odtahoval se a odděloval“ (tamtéž). Toto Petrovo chování zapůsobilo i na druhé židokřesťany (doslova: „Židy“), včetně Barnabáše (2,13). Jestliže Pavel říká, že se Petrovi „postavil do očí“ (2,11) a „přede všemi“ (2,14) mu připomněl rozporuplnost jeho jed-nání („jestliže ty, ačkoliv jsi Žid, žiješ pohansky, a ne židovsky, jak to, že nutíš pohany žít židovsky?“), zdůvodňuje tento zákrok tím, že viděl, jak Petr a ostatní, kteří se jím dali strhnout, „nejsou na správné cestě za prav-dou evangelia“ (rovněž 2,14). Užitě sloveso ὀρθοποδεῶ znamená doslo-va „kráčet správně“¹⁸ a v přeneseném smyslu potom „jednat správně“.

¹⁵ Viz např. J. B. LIGHTFOOT, *Saint Paul's Epistle to the Galatians*, London: Macmillan, 1905, s. 107: „the Gospel in its integrity“; F. F. BRUCE, *The Epistle to the Galatians*, Grand Ra-pids, Mich.: Eerdmans, 1982, s. 115: „the 'truth' or integrity of the gospel“; R. N. LONGE-NECKER, *Galatians*, WBC 41, Nashville, Tenn.: Th. Nelson, 1990, s. 53: „the Gospel in its integrity“.

¹⁶ Jistě má pravdu M.-J. LAGRANGE, *Saint Paul: Épître aux Galates*, Paris: J. Gabalda, 1950, když u „pravdy evangelia“ v Gal 2,14 i 2,5 hovoří o „le point essentiel de la liberté des consciences par rapport à la Loi.“ Ale nelze Pavlovo chápání „pravdy evangelia“ sou-středit jen do tohoto bodu.

¹⁷ Na místě tohoto významného starověkého města (hlavního města římské provincie Syria) je dnes lokalita, která se jmenuje Antakya a leží na území Turecka.

¹⁸ C. SPICQ, *Lexique théologique du Nouveau testament*, Fribourg: Editions Universitaires, 1991, s. 1118, cituje text papyrů, v nichž se sloveso ὀρθοποδεῶ týká správné chůze

Užitá předložka *πρός* s akuzativem má sice základní význam směrový (tj. se slovesem pohybu *ὀρθοποδεῖω* dostáváme smysl „jít správně k“), ale v našem kontextu odpovídá prakticky předložce „podle“ či vazbě „ve shodě s“. ¹⁹ Smysl celé vazby pak tedy je: „jednat ve shodě s pravdou evangelia.“ Je vidět, že i v tomto případě je ve hře celistvost čili integrita evangelia. ²⁰

V Gal 2,5 byla pro Pavla „pravda evangelia“ spojena s myšlenkou svobody, při níž apoštol myslel hlavně na svobodu od obřízky a zachovávání předpisů židovského zákona. V Gal 2,14 je myšlenka této svobody také přítomná, ale má podobu zcela konkrétního a praktického jednání, jímž je stolování s křesťany pohanského původu. Pavel hodnotí Petrovo chování jako zasluhující si odsouzení (srov. *κατεγνωσμένος* v Gal 2,11, tj. vlastně: [svým chováním] „odsouzen“). Nemůžeme však říci, že by podle Pavla Petr chyboval teoreticky ve víře, avšak jako nesprávné vidí Pavel jeho praktické chování. Podle apoštola Pavla tedy patří k evangeliu nejen teorie, ale i praxe, nejenom vyznání, ale i život.

Jestliže pro Pavla „pravda evangelia“ představovala jeho integritu, spojoval s tímto výrazem nepochybně také určitý a jasný obsah. Můžeme zcela jistě poukázat např. na základní vyznání víry, které připomíná korintským křesťanům v 1 Kor 15,3–5. ²¹ Ale tento obsah nelze omezit jen na určité formule. Pavlovi také nešlo jen o to, co sám hlásá o Kristu, ale v neposlední míře také o to, co Kristus sám zvěstuje. ²² K obsahu „prav-

malých dětí.

¹⁹ Viz *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, rev. a ed. F. Danker, 3. vyd., Chicago: Chicago University Press, 2000, s. 875 (s. v. *πρός* 3eδ).

²⁰ Význam celé události, včetně výrazu „pravda evangelia“ v Gal 2,14, by se jevil poněkud jinak, kdybychom přijali za správný názor, který se snaží Petrovo chování v Antiochii hájit jako oprávněné, jak to ve 20. století učinil např. P. Gaechter (blíže o jeho výkladu viz MUSSNER, *Der Galaterbrief*, s. 160–162). Gaechterův postoj se snaží obhajovat i jako slučitelný s „Irrtumslosigkeit der Schrift“ ZERWICK, *Galater*, s. 45. K tomu je třeba říci, že z teologického hlediska představuje pro nás Pavlovo chápání „pravdy evangelia“, k níž patří i svoboda od zachovávání ustanovení židovského zákona a společné stolování všech věřících v Krista, objektivní Boží slovo Písma, bez ohledu na to, s jakým subjektivním úmyslem jednal apoštol Petr.

²¹ P. POKORNÝ, *From the Gospel to the Gospels: History, Theology and the Impact of the Biblical Term 'euangelion'*, Berlin: de Gruyter, 2013, s. 5–10, identifikuje v Pavlových listech tři předpavlovské „formule“, které vypovídají o obsahu pojmu „euangelion“ u Pavla: 1 Sol 1,9b–10, 1 Kor 15,3b–5 a Řím 1,3–4.

²² To zdůrazňuje např. H. SCHLIER, *Grundzüge einer paulinischen Theologie*, Leipzig: St. Benno, 1981, s. 205, a poukazuje přitom např. na Řím 15,18, kde Pavel říká: „neodvážím se zvěstovat (λαλῆιν) něco jiného, než co skrze mne vykonal Kristus“. Tím se

dy evangelia“ patřily pro Pavla i všechny důsledky, k nimž evangelium vede, tedy i svoboda, na kterou jistě myslel při formulaci Gal 2,4. Celistvost pravdy evangelia by samozřejmě scházela, kdyby se evangelium nepromítlo také do správného jednání. Na „pravdu evangelia“ myslel asi apoštol Pavel také v Gal 5,7, kde sice hovoří pouze o „pravdě“. ²³ V 2 Kor 11,10 mluví Pavel o „pravdě Kristově“ (ἀλήθεια Χριστοῦ), která je v něm. Na jejím základě dosvědčuje svou materiální nezávislost na církevní obci. I zde můžeme spatřovat aspoň blízkost pojmu „pravda evangelia“. ²⁴ Souhrnně můžeme říci, že o „pravdě evangelia“ hovoří Pavel sice výslovně pouze v Gal 2,4 a 2,15, ale myšlenka významu celistvosti evangelia patřila nepochybně k jeho základnímu teologickému přesvědčení.

2. „PRAVDA EVANGELIA“ V KONTEXTU DOKUMENTU TEOLOGIE DNES

Obrat „pravda evangelia“ se vyskytuje v dokumentu *TD* pouze na jednom místě, a to ve zmíněném článku 21. A tento článek je součástí II. kapitoly *TD*, která je nadepsána „Setrvávat ve společenství církve“. I. kapitola, která po „Úvodu“ začíná článkem 4, nese název „Naslouchání Božímu slovu“. Dokument *TD* má ještě III. kapitolu s názvem „Vydávat počet z Boží pravdy“. Jak vyplývá už z nadpisu, zdůrazňuje dokument *TD* ve své střední části, tj. v II. kapitole, církevnost teologie. A jako rozhodující základ je zde v člancích 21 až 24 uvedeno Písmo svaté. Samotný obsah článku 21 ukazuje, že se tam hovoří o tom, co činí teologii teologií. Pro ni má Písmo svaté neodmyslitelný význam. To se dokládá citátem z apoštolské exhortace Benedikta XVI. *Verbum Domini* (čl. 35): „Tam..., kde teologie není podstatně výkladem Písma v církvi, taková teologie už nemá žádný základ.“ A hned v následující větě se potom uvádí – stále

aspoň do jisté míry relativizuje rozlišení prvních dvou významů výrazu εὐαγγέλιον, jak je uvádí např. POKORNÝ, *From the Gospel to the Gospels*, s. 2, když rozlišuje: a. poselství hlášené Ježíšem (srov. Mk 1,14n); b. povelikonoční zvěstování křesťanské víry; c. literární evangelium jako klíčový literární druh Nového zákona (a d. metaforické užití a smíšené formy).

²³ Srov. SCHLIER, *Der Brief an die Galater*, s. 73 (ke Gal 2,5).

²⁴ Srov. např. LONGENECKER, *Galatians*, s. 52. Komentáře ke 2. listu Korintanům zpravidla nespojují 2 Kor 11,10 s Gal 2,5. W. ECKEY, *Der Galaterbrief: Ein Kommentar*, Neukirchen: Neukirchener Verlagsgemeinschaft, 2010, s. 107, pozn. 225, naopak dokonce říká (ovšem omylem), že ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου se nachází také v 2 Kor 11,10.

jako součást zdůvodnění nezbytnosti Písma pro teologii – právě coby citát z Gal 2,5 slovní spojení „pravda evangelia“. Zde nastupuje místo „Písma“ pojem „evangelium“. Není to asi jen proto, že slovní spojení „pravda Písma“ se v textu Písma svatého nikde nevyskytuje a že bylo třeba najít nějaký příhodný citát z Písma. Ale dokument *TD* zřejmě chápe „evangelium“ ve zcela základním a současně zastřešujícím smyslu, jak je ostatně poznat už z čl. 7, kde se říká: „Boží evangelium je doloženo základním způsobem Písmem svatým Starého a Nového zákona.“²⁵

Není překvapující, že dokument *TD* zná i dnes mnohem běžnější význam slova „evangelium“. Hned v 6. článku dokumentu se cituje první verš Janova evangelia a říká se tam: „Janovo evangelium začíná ‚prologem‘.“ Zde je užito slova „evangelium“ v dnes zcela běžném významu jako označení jednoho ze spisů o Ježíši Kristu, které se staly součástí Nového zákona. Tento význam je však relativně pozdní, protože je jednoznačně doložen asi od poloviny 2. století.²⁶ Zatímco znalost a užití tohoto významu v dokumentu *TD* není třeba nijak komentovat, je třeba vnímat teologicky i věcně důležitý, i když snad na první pohled překvapivý význam slova „evangelium“, který se vztahuje na celé Písmo svaté, jak jej nacházíme už v článku 7, a který můžeme vidět také v pozadí užití obratu „pravda evangelia“ v článku 21.

Apoštol Pavel jistě neměl vědomě při užití slova „evangelium“ v Gal 2,5 a 2,14 příliš širokou představu. Jeho pohled byl nepochybně poměrně úzký, soustředěný na problematiku svobody od zákona. Ale apoštol dovedl rozeznávat klíčové pojmy, které je možné chápat jako souhrn všeho ostatního, co k nim patří. Poznáváme to např. z Gal 5,14, kde Pavel říká, že celý Zákon „je naplněn“ v prikázání lásky k bližnímu (srov. také Řím 13,8–10).

V dokumentu *TD* můžeme však nalézt ještě další zvýraznění či v jistém smyslu rozšíření pohledu na pojem „evangelium“. Je to v třetí poznámce k článku 31, kde se řeší otázka, jak rozlišit jedinou Tradici od

²⁵ V poznámce je odkaz na tři články koncilní konstituce *Dei verbum*: 7, 11, 16. První dva odkazy se týkají spíše společného myšlenkového okruhu (v článku 11 konstituce *Dei verbum* se třeba slovo „evangelium“ vůbec nevyskytuje), ale důležitý pro formulaci v *TD* 7 je zřejmě článek 16 konstituce *Dei verbum*, kde se hovoří o tom, že knihy Starého zákona byly „převzaté jako celek do hlásání evangelia“ (český překlad uvedených článků viz: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha: Zvon, 1995, s. 112, 115 a 118).

²⁶ Mučedník sv. JUSTIN hovoří ve své *Apologii* I, 66,3, o „vzpomínkách apoštolů, které se nazývají evangelia.“

dalších tradic.²⁷ V této poznámce jsou uvedeny dva citáty z dokumentu Čtvrté světové konference o víře a ústavě (Montreal 1963). V prvním se říká, že Tradice je „samotné evangelium předávané z generace na generaci Církvi a v církvi“, a druhý citát dodává, že to je „sám Kristus přítomný v Tradici Církve“.²⁸ Dá se říci, že pro apoštola Pavla představoval výraz „evangelium“ nepochybně základní křesťanský pojem, který vyjadřuje všechno podstatné, co přinesl a co dává Kristus.²⁹ Na základě toho můžeme předpokládat, že by Pavel zřejmě neměl žádné námitky proti užití termínu „evangelium“ v tom obsažném a zastřešujícím smyslu, jak ho užívá dokument *TD*. Tím ovšem ještě není plně vyčerpána odpověď na otázku, v čem Pavlovo chápání spojení „pravda evangelia“ může přispět k dalšímu prohloubení pohledu na to, co patří k náplni a poslání katolické teologie, jak o to právě usiluje dokument *TD*. Na tuto otázku se pokusíme dát odpověď v závěrečném zhodnocení.

3. VÝSLEDNÉ ZHODNOCENÍ

Třebaže jsme museli konstatovat, že explicitní představa apoštola Pavla o tom, co všechno pokrývá a zahrnuje výraz „evangelium“, se na jednotlivých místech s tím, v jakém významu užívá tohoto termínu dokument *TD*, stěží může přesně krýt, mohli jsme přece poukázat na to, že Pavlovo chápání pojmu „evangelium“, a tím také spojení „pravda evangelia“, není od myšlení dokumentu *TD* nijak podstatně vzdálené. Můžeme stručně konstatovat, že pro apoštola Pavla představovalo „evangelium“ zcela základní křesťanský pojem, s nímž všechno ostatní stojí a padá. Rozhodující byla pro Pavla jistě také představa a přesvědčení, že v evangeliu, které on hlásal, působí a je přítomen sám Kristus. Tuto myšlenku jsme mohli nalézt rovněž v dokumentu *TD*.

²⁷ V původním textu se jedná o poznámku 68 (text viz: www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents – navštíveno 29. 7. 2013). V českém překladu (viz *Teologie dnes*, s. 31) je to poznámka 76.

²⁸ Tento druhý citát v českém překladu dokumentu *TD* schází.

²⁹ Asi velmi výstižným způsobem vyjadřuje, co pod pojmem *εὐαγγέλιον* chápal apoštol Pavel, J. A. FITZMYER, „Pauline Theology,“ in *The New Jerome Biblical Commentary*, ed. R. E. Brown, J. A. Fitzmyer a R. E. Murphy, London: Geoffrey Chapman, 1991, s. 1382–1416, zde 1389: „Euangelion became Paul's personal way of summing up the meaning of the Christ-event.“

Jedna věc však nepochybně odlišuje apoštola Pavla od všech současných teologů i hlasatelů evangelia. Žádný z nich nemůže evangelium, které hlásá, nebo teologii, kterou šíří, odvozovat stejným způsobem přímo od Krista, jak to činil apoštol Pavel, když např. v Gal 1,12 říká, že evangelium, které hlásal Galaťanům, „nepřevzal od člověka“ ani v něm „nebyl vyučen,“ nýbrž je přijal „skrže zjevení Ježíše Krista“.

Ale na druhé straně postoj apoštola Pavla k evangeliu, které hlásal, a způsob, jak ho šířil a jak vnímal a obhajoval „pravdu evangelia“, mohou být jasnou inspirací a povzbuzením i pro dnešní dobu. Pavel, ačkoliv nepotřeboval vlastně žádné potvrzení o správnosti evangelia, které hlásal, přesto chtěl, aby jeho evangelium bylo potvrzeno těmi, kdo představovali autoritu v církvi (srov. Gal 2,2). Víra v Krista nebyla tedy pro Pavla jen osobní záležitostí, ale musela být základem a pojítkem společenství věřících, tj. církve. To je jistě velmi důležitý bod, který má stálý význam pro evangelizaci i pro teologii také v dnešní době.

Důležitým aspektem chápání evangelia bylo pro Pavla to, že šíření evangelia chápal jako službu (srov. 1 Kor 3,5; 2 Kor 6,4). Centrální význam mělo samozřejmě to, že pro Pavla „jeho evangelium“ (srov. Řím 2,16; 16,25) nebylo jeho, nýbrž Boží (viz 1 Sol 1,2; 2,8n; Řím 1,1.16; 15,16) a Kristovo (viz 1 Sol 3,2; 1 Kor 9,12; 2 Kor 2,12; 9,13; 10,14; Gal 1,7; Flp 1,27). Dával prostor Kristu a skrže sebe nechal Krista působit (srov. Řím 15,18). Pavel tedy nehlásal sebe (srov. 2 Kor 4,5), a proto také nevystupoval jako „pán víry“, ale jako „spolupracovník radosti“ druhých (srov. 2 Kor 1,24).

Pojem „pravda evangelia“ v Gal 2,5.14 také názorným způsobem poukazuje na požadavek důsledného uplatnění evangelia v životě. To platí i pro teologii. Také ona nemůže být jenom pouhou teorií, ale musí se projevat v životě, a to jak toho, kdo ji pěstuje, tak i potom těch, kterým slouží.

Dalo by se jistě uvést ještě více příkladů toho, jak Pavel chápal a realizoval evangelium, které hlásal. Ale rozhodující byl nepochybně jeho vztah ke Kristu. Ten vyjádřil velmi výstižně a lapidárně v Gal 2,19b.20a: „Spolu s Kristem jsem ukřižován. Už nežiji já, ale žije ve mně Kristus.“ Bez zcela osobního vztahu ke Kristu by práce žádného teologa nemohla být zdařilá a jeho teologie by nemohla odpovídat „pravdě evangelia“. Proto i pro teologii dnes zůstávají slova i příklad apoštola Pavla nejen stálou výzvou, ale i velkým povzbuzením.

“The Truth of the Gospel” in the Document *Theology Today* and in the Apostle Paul

Keywords: Gospel; Theology; Truth; Paul the apostle

Abstract: The document of the International theological commission *Theology today: Perspectives, Principles and Criteria* in art. 21 speaks of “the truth of the gospel” (citing Gal 2:5) as to what theology is concerned with. The study investigates the significance of the phrase “the truth of the gospel” in the apostle Paul (occurring in his seven undisputed letters only in Gal 2:5 and 2:14) and in the document *Theology today*. Although the contexts are extremely different, both perspectives on this phrase are undoubtedly converging. Moreover, the understanding of “the truth of the gospel” by the apostle Paul can be an inspiration and encouragement for theology today.

prof. Ladislav Tichý, Th.D.
Katedra biblických věd
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc